

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-171>

УДК 336.2

ЕКОНОМЕТРИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ДИНАМІКИ БЮДЖЕТНОГО ВІДШКОДУВАННЯ ПДВ

ECONOMETRIC MODELING OF THE DYNAMICS OF VAT BUDGET REFUNDS

Осипчук Олександр Миколайович

здобувач освітньо-наукового ступеня PhD

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-3668-0381>**Osyphuk Oleksandr**

Vadym Hetman Kyiv National Economic University

У статті досліджено динаміку обсягів бюджетного відшкодування податку на додану вартість (ПДВ) в Україні та їх взаємозв'язок з макроекономічними і податковими показниками у 2018–2025 рр. Мета дослідження полягає в аналізі факторів, що впливають на обсяги відшкодування ПДВ, та побудові економетричних моделей для оцінювання поведінки показника за різних економічних умов. Використано методи економетричного моделювання, кореляційного аналізу, трендового та сезонного аналізу часових рядів. Для побудови та оцінювання моделей застосовано функцію LINEST в Excel, t- та F-критерії, тест Дарбіна–Уотсона. Побудовано трендову модель та багатофакторні регресійні моделі з використанням частки експорту у ВВП та індексу промислового виробництва, які пояснюють від 89,4 % до 94,7 % варіацій відшкодування ПДВ. Виявлено значний вплив сезонних і шоків чинників, пов'язаних із війною, а також вплив частки експорту у ВВП і індексу промислового виробництва на обсяги відшкодування ПДВ.

Ключові слова: податок на додану вартість, бюджетне відшкодування ПДВ, економетричне моделювання, трендовий аналіз, макроекономічні фактори.

This study examines the dynamics of budgetary value added tax (VAT) refunds in Ukraine and their relationship with key macroeconomic and fiscal indicators over the period 2018–2025. The purpose of the study is to identify the main factors influencing VAT refund volumes and to develop econometric models capable of explaining their behavior under different economic conditions. The research is based on official monthly and quarterly statistical data on VAT revenues, VAT on imports, VAT on domestically produced goods and services, and VAT refunds, adjusted for inflation to ensure comparability. The methodological framework includes correlation analysis, trend and seasonal decomposition of time series, and multifactor regression modeling. Econometric estimation was carried out using the LINEST function in Excel, t- and F-tests, and the Durbin–Watson test for autocorrelation. The results reveal pronounced structural breaks in VAT refund dynamics. During the pre-war period of 2018–2021, refund volumes were relatively stable with noticeable seasonal peaks at the end of fiscal periods. In 2022, the outbreak of the full-scale war caused a sharp collapse in VAT refunds, followed by an uneven recovery in 2023–2025. Trend-seasonal models incorporating dummy variables that capture wartime shocks and recovery phases explain more than 80% of the variation in VAT refunds. Correlation analysis indicates weak relationships between VAT refunds and total tax revenues or domestic VAT, while a moderate positive relationship is observed with VAT on imports. Traditional macroeconomic indicators such as GDP, exports, and imports do not show statistically significant direct effects in VAT refund models. At the same time, regression models that include the share of exports in GDP demonstrate high explanatory power, emphasizing the structural role of export orientation. Further improvement is achieved by adding the industrial production index, increasing the coefficient of determination. The findings confirm that VAT refunds are shaped by structural, seasonal, and extraordinary factors in addition to general macroeconomic conditions and provide a basis for scenario analysis and improved fiscal planning.

Keywords: Value Added Tax (VAT), VAT budget refund, econometric modeling, trend analysis, macroeconomic factors.

Постановка проблеми. Аграрний сектор України за результатами 2024 року забезпечив 59% вартості загального експорту країни, відіграючи ключову роль як у національній економіці так і у глобальній продовольчій безпеці [1]. При експорті аграрної продукції, чинним податковим законодавством передбачено застосування нульової ставки ПДВ, внаслідок чого у агроекспортерів виникає право на відшкодування ПДВ, який був раніше сплачений при виробництві або придбанні аграрної продукції. Своєчасне отримання відшкодування ПДВ є важливим для бізнесу і особливо для експортно орієнтованого аграрної галузі. Процес відшкодування ПДВ супроводжується значною кількістю економічних, фіскальних та адміністративних факторів, що впливають на обсяги та строки повернення ПДВ. У цьому контексті актуальності набуває необхідність розроблення та застосування сучасних економіко-математичних моделей, здатних комплексно враховувати вплив ключових факторів і підвищувати ефективність та прозорість процесу бюджетного відшкодування ПДВ, що є важливим для аграрного сектору України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових дослідженнях динаміка ПДВ переважно розглядається в контексті формування бюджетних надходжень та оцінювання фіскальної ефективності податку. Оксенюк О.І. [2] проведено дослідження динаміки співвідношення відшкодованих і невідшкодованих сум, оцінено ефективність методики прогнозування ПДВ. Ярмоленко Ю.Ю. [3] представлено динаміку та проведено аналіз відшкодування ПДВ з Державного бюджету в Україні за 1998–2019 роки за даними органів Державного казначейства, Державної фіскальної служби, Міністерства фінансів України. Сибірянська Ю., Паскалова А. та Мазярчук В. [4] на основі регресійного аналізу довели високу залежність надходжень ПДВ від ВВП. Таранов І.М. і Валігура В.А. [5] та Паславська Р. [6] проаналізовано залежність між обсягом ВВП, експорту, імпорту та надходженнями ПДВ. На думку Ebrill, Keen та Perry [9], обсяги відшкодування ПДВ значною мірою залежать від частки операцій із нульовою ставкою та відкритості економіки. Водночас, попри значний обсяг досліджень щодо факторів формування ПДВ-надходжень, питання комплексного моделювання саме бюджетного відшкоду-

вання ПДВ в умовах структурних зрушень і воєнних шоків в Україні залишається недостатньо опрацьованим, що зумовлює актуальність даної статті.

Метою даної статті є аналіз показників динаміки відшкодування ПДВ з період з 01.01.2018 року по 30.09.2025 року, їх вплив на формування доходів державного бюджету, пошук статистично значущого взаємозв'язку сум відшкодування ПДВ з основними макроекономічними показниками та побудова відповідних економетричних моделей, які б дозволи пояснити обсягів ПДВ-відшкодування, але й забезпечити сценарний аналіз у контексті впливу основних чинників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для цілей даного дослідження використані офіційні дані щодо податкових надходжень державного бюджету [10], за місячні періоди Січень 2018 – Вересень 2025 року (93 періоди спостережень), а саме:

- Податок на додану вартість з ввезених на митну територію України товарів;
- Податок на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування;
- Бюджетне відшкодування податку на додану вартість.

Вищезначені показники були приведені до базового періоду – Вересень 2025 року з використанням індексу споживчих цін [11]. Наступним кроком було побудовано графіки відшкодування ПДВ у фактичних цінах і у цінах на 09.2025 з метою візуальної оцінки динаміки часового ряду (Рис. 1). Основні тенденції:

- 2018-2021: відносно стабільні рівні відшкодування: ~10–15 млрд грн на місяць (у фактичних цінах), видимі щорічні піки виплат;
- різкі провали майже до нуля у 2022 році через початок війни;
- нерівномірне відновлення завдяки адаптації держави у 2023-2025 роках.
- порівняння графіків у фактичних та приведених цінах свідчить про суттєве зниження сум відшкодування ПДВ в порівнянні з довоєнними періодами, у цінах на 09.2025, що відображає значну інфляцію.

З урахуванням наведених вище тенденцій було побудовано трендово-сезонну модель для сум відшкодування ПДВ як часового ряду даних.

$$\begin{aligned}
 Y_t = & 24924.85815 - 95.0324 \cdot T - 15120.15593 \cdot D_1 - \\
 & - 4122.81532 \cdot D_2 + 8852.27860 \cdot D_3 - 407.53370 \cdot M_2 - \\
 & - 2065.83807 \cdot M_3 - 1982.34910 \cdot M_4 - 1655.53152 \cdot M_5 - \\
 & - 2362.39817 \cdot M_6 - 3068.25190 \cdot M_7 - \\
 & - 3854.28644 \cdot M_8 - 680.60239 \cdot M_9 - \\
 & - 1368.76186 \cdot M_{10} - 791.72926 \cdot M_{11} - 139.74205 \cdot M_{12}
 \end{aligned}
 \tag{1}$$

де: Y_t – обсяг бюджетного відшкодування ПДВ у період t

T – трендовий компонент (номер місяця: 1,2,3,...)

D_1 – фіктивна змінна (шок початку війни – 2022 рік);

D_2 – фіктивна змінна (пікові значення відшкодування при закритті фіскальних періодів);

D_3 – фіктивна змінна (період відновлення 2023-2025 роки);

$M_2 - M_{12}$ – сезонні фіктивні змінні для місяців (базовий = січень).

Отримані за допомогою функції LINEST статистики підтверджують адекватність побудованої моделі відшкодування ПДВ - близько 89,44% варіації відшкодування ПДВ пояснюється моделлю. Значущість коефіцієнтів тренду (T), шоків змінних D_1-D_3 , а також окремих місячних змінних свідчить про те, що модель враховує як структурні зрушення, так і сезонні коливання ряду. Значення відповідних t -статистик перевищують критичне значення $t_{крит} = 1.99$, що підтверджує статистичну значущість цих предикторів. Окрім цього, невели-

кий рівень середнього відносного відхилення ($s/Y_{ср} = 12.43\%$) засвідчує тісне прилягання моделі до фактичних даних. Розрахункове значення F -статистики (43.48) істотно перевищує критичне значення F (1.79), нульову гіпотезу про незначущість моделі відхилено. Сукупність цих результатів дозволяє зробити висновок, що модель є статистично адекватною та здатною надійно описувати динаміку відшкодування ПДВ (Рис. 2).

Для перевірки наявності автокореляції першого порядку в залишках побудованої регресійної моделі було застосовано критерій Дарбіна–Уотсона., значення відповідної статистики потрапляє в зону невідзначеності, що не дає можливості зробити однозначний висновок про наявність або відсутність автокореляції залишків у моделі. Необхідно звернути увагу, що вищезначена модель не може застосовуватися для надійного прогнозування у зв'язку із неможливістю надійно передбачити фіктивні змінні (військові фактори та штучний зсув періодів відшкодування для виконання планів доходів бюджету).

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

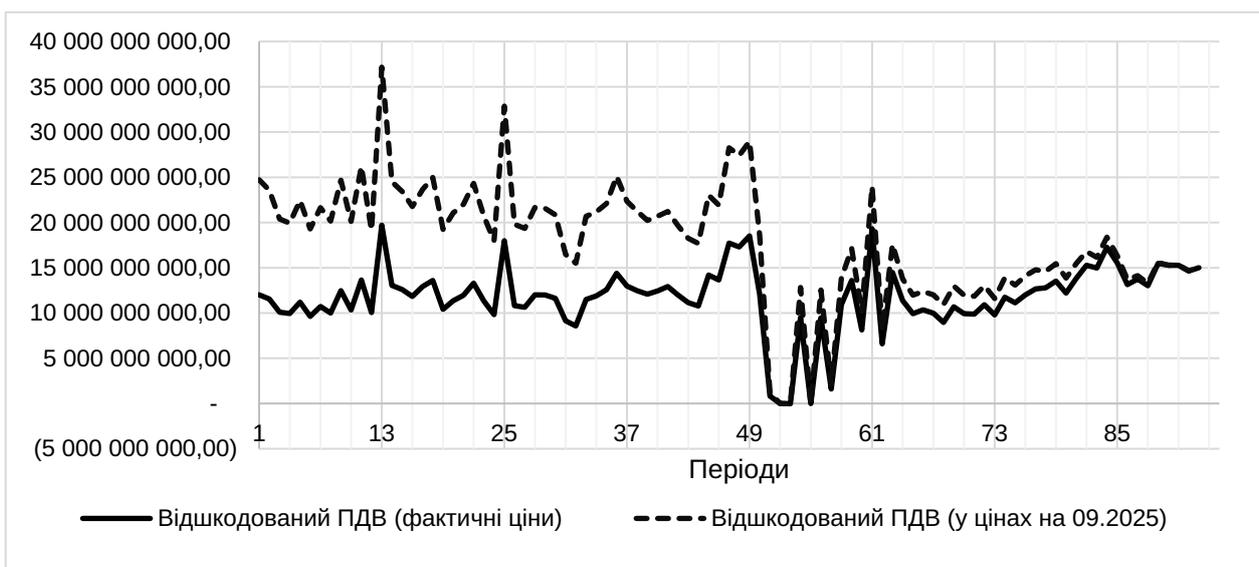

Рис. 1. Графік відшкодування ПДВ за 01.2018-09.2025 у фактичних цінах і у цінах на 09.2025 року

Джерело: сформовано автором на основі [10; 11]

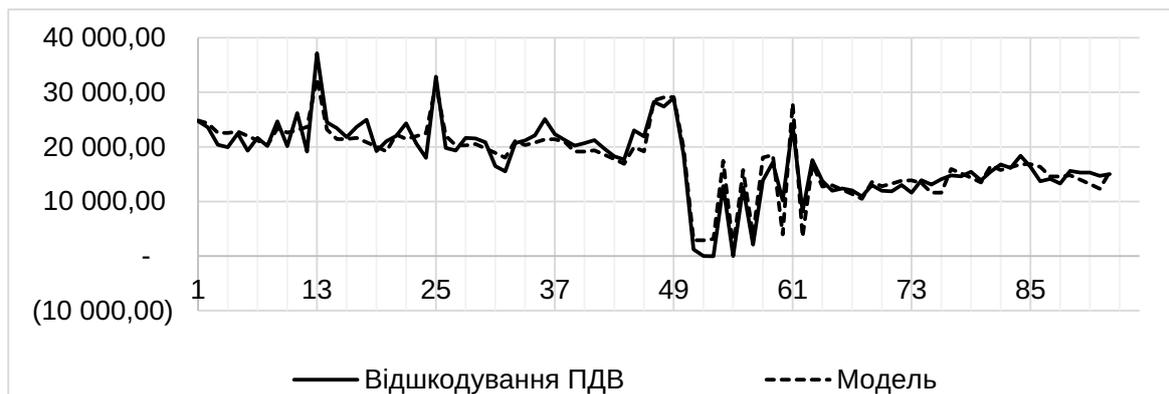

Рис. 2. Трендова модель відшкодування ПДВ 01.2018-09.2025, млн. грн.

Джерело: відшкодування ПДВ побудовано автором на основі даних [10; 11], модель розраховано автором відповідно до рівняння (1)

Для цілей виявлення інших факторів, які можуть мати вплив на відшкодування ПДВ, проведено кореляційний аналіз, який дозволив оцінити характер взаємозв'язку між обсягами бюджетного відшкодування ПДВ та основними складовими податку на додану вартість у доходах бюджету:

- слабкий прямий зв'язок ($r \approx 0,27$) між бюджетним відшкодуванням та загальними податковими надходженнями. Це означає, що загальний рівень наповнення бюджету не є визначальним чинником для формування обсягів відшкодування ПДВ.

- слабкий прямий зв'язок ($r \approx 0,27$) між бюджетним відшкодуванням та ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) та помірний прямий зв'язок ($r \approx 0,50$) між бюджетним відшкодуванням ПДВ та надходженнями ПДВ із ввезених в Україну товарів. Така залежність може бути економічно обґрунтованою: зростанням сум ПДВ при імпорті та від вироблених в Україні товарів супроводжується збільшенням податкового кредиту для експортерів, що формує більший обсяг заявлених до відшкодування сум.

Включення факторів у вигляді ПДВ із ввезених в Україну товарів та ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) до робочої моделі виявило, що такі фактори не мають статистично значущого впливу на показник відшкодування ПДВ.

Наступним етапом дослідження стало моделювання з використанням макроекономічних факторів, які за дослідженнями вітчизняних та іноземних вчених мають вплив на суми надходжень ПДВ.

Так, науковцями Сибірянська Ю., Паскалова А. Мазярчук В. в роботі «Тренди в динаміці

податку на додану вартість у 2011-2016 роках» [4] представлено результати регресійного аналізу, який виявляє, як змінюються надходження ПДВ до бюджету залежно від динаміки ВВП, експорту та імпорту товарів і послуг у 2011–2016 роках. Отримане рівняння: $\text{ПДВ} = 0,075 \times \text{ВВП} + 0,28 \times \text{Імпорт} - 0,19 \times \text{Експорт} - 55,15$ ($R = 0,994$; $D = 0,987$). Це свідчить про дуже високий рівень залежності (коефіцієнт детермінації 98,7%). Зокрема, імпорт має найсильніший прямий вплив – кожне збільшення імпорту на 1 млрд грн веде до зростання ПДВ-надходжень на 0,28 млрд грн. Експорт, навпаки, має обернений вплив – його зростання зменшує податкові надходження через механізм бюджетного відшкодування ПДВ. Отже, модель достовірно відображає фактичні податкові надходження за відповідний період та підтверджує критичну роль імпорту у формуванні доходів з ПДВ.

В роботі «Оцінка фіскальної ефективності ПДВ в Україні» [5] Таранов І. М., Валігура В. А. розраховали залежність між обсягом ВВП, експорту, імпорту та надходженнями ПДВ. Для цього було проведено регресійний аналіз, у якому показник надходжень ПДВ до бюджету став залежною змінною, а незалежними були: ВВП, Обсяги експорту, Обсяги імпорту. У ролі математичної моделі було використано функцію Кобба-Дугласа, яка дозволяє оцінити еластичність залежної змінної до змін незалежних. Результати моделювання засвідчили, що ВВП має найсильніший позитивний вплив на ПДВ-надходження: при зростанні ВВП на 1% ПДВ зростає майже на 1,8%. Імпорт та експорт, навпаки, показали негативний зв'язок із ПДВ (експорт призводить до відшкодування ПДВ, а імпорт може супроводжу-

ватись податковими втратами або ухиленням від сплати).

Паславська Р. в своїй роботі "Залежність величини надходжень ПДВ до державного бюджету України від основних макроекономічних чинників." [6] оцінила вплив окремих макроекономічних показників на надходження ПДВ: ВВП та ПДВ мають майже ідеальну пряму залежність ($r = 0,991$), тобто зі зростанням економіки зростають і податкові надходження. Експорт ($r = 0,9834$) та імпорт ($r = 0,9956$) також мають сильний позитивний зв'язок з надходженнями ПДВ. Значний вплив мають і доходи населення: чим вищий середній дохід на особу, тим більші надходження ПДВ ($r = 0,9826$). Аналогічно, зростання грошової маси в економіці теж позитивно впливає на ПДВ-надходження ($r = 0,8875$). Таким чином, автор зробив висновок, що податкові надходження, зокрема з ПДВ, тісно пов'язані з ключовими макроекономічними показниками та платоспроможністю населення.

Отже, наведені вище дослідження доводять наявність зв'язку надходжень ПДВ з показниками ВВП, експорту та імпорту. Однак, при приключенні таких показників до моделей відшкодування ПДВ, виявилось що вказані фактори не мають статистично значущого прямого впливу на показник відшкодування ПДВ. Аналіз зарубіжної літератури показав, що більший вплив на динаміку відшкодування ПДВ можуть мати такі показники як частки інвестицій та статей з нульовою ставкою (включаючи експорт) у ВВП, відношення доданої вартості до продажів у секторі з нульовою ставкою тощо.

Так, Ebrill, L. P., Keen, M., & Perry, V. J. [9, с. 158] зазначають, що відшкодування як частка (чистих) надходжень від ПДВ за повноцінно функціонуючою єдиною ставкою ПДВ на основі кредиту на рахунки-фактури буде дорівнювати:

$$\frac{\alpha \cdot i + (1 - \lambda) \cdot z}{e} \quad (2)$$

де

i та z позначають відповідно частки інвестицій та статей з нульовою ставкою (включаючи експорт) у ВВП;

α – це частка інвестицій, яка генерує надлишкові кредити (кількість, яку можна очікувати вищою в економіках, що швидше зростають);

λ – відношення доданої вартості до продажів у секторі з нульовою ставкою;

e – коефіцієнт ефективності.

Відшкодування, очевидно, будуть вищими (а) в економіках, що швидше зростають (як тому, що інвестиції будуть вищими, і більша їх частина, ймовірно, надходить від нових фірм без податку на вихід, на який можна було б брати кредит), так і (b) у більш відкритих економіках.

З урахуванням вищенаведеного, було побудовано регресійну модель відшкодування ПДВ з використанням показника частки експорту у ВВП, що виявилася статистично адекватною. Враховуючі що частина даних (ВВП, експорт) наявна на поквартальній основі, моделювання проводилось на основі щоквартальних даних за період 1 кв. 2018-2 кв. 2025 року (30 періодів). Одержана формула моделі:

$$Y = 42698.8282 + 45255.16199 \cdot a_1 + 12864.73228 \cdot D_1 - 44002.73262 \cdot D_2 - 14989.86123 \cdot D_3 \quad (3)$$

де

a_1 – частка експорту у ВВП за офіційними даними Мінстату [11];

D_1 – фіктивна змінна (пікові значення відшкодування при закритті фіскальних періодів);

D_2 – фіктивна змінна (шок початку війни);

D_3 – фіктивна змінна (військовий стан – період відновлення).

Отримані за допомогою функції LINEST статистики підтверджують адекватність побудованої моделі відшкодування ПДВ, близько 91,69% варіації відшкодування ПДВ пояснюється моделлю. Значення відповідних t-статистик кількісної змінної a_0 , основної змінної a_1 , фіктивних змінних D_1 – D_3 перевищують критичне значення $t_{\text{крит}}$, що підтверджує статистичну значущість цих факторів. Окрім цього, невеликий рівень середнього відносного відхилення ($s/U_{\text{ср}} = 9.83\%$) засвідчує тісне прилягання моделі до фактичних даних. Розрахункове значення F-статистики (69.03) істотно перевищує критичне значення F (2.75), нульову гіпотезу про незначущість моделі відхилено. Сукупність цих результатів дозволяє зробити висновок, що модель є статистично адекватною та здатною надійно описувати динаміку відшкодування ПДВ (Рис. 3).

Для перевірки наявності автокореляції першого порядку в залишках побудованої регресійної моделі було застосовано критерій Дарбіна–Уотсона. Розраховане значення статистики становить $d = 2.008146244$, також визначено коефіцієнт автокореляції залишків першого порядку $r = -0.004073122$, що свідчить про дуже слабкий взаємозв'язок між сусідніми

Рис. 3. Багатофакторна регресійна модель відшкодування ПДВ 1 кв 2018 - 2 кв. 2025

Джерело: відшкодування ПДВ побудовано автором на основі даних [10; 11], модель розраховано автором відповідно до рівняння (3)

похибками моделі. За таблицями критичних значень при рівні значущості $\alpha=0.05$, кількості пояснювальних змінних $k=4$ та числі спостережень $n=30$, отримано: $d_L=1.14, d_U=1.74$. Оскільки виконується нерівність: $d_L < d < 4 - d_U$ значення статистики Дарбіна–Уотсона підтверджує відсутність автокореляції залишків у моделі.

З метою додаткового покращення моделі, в модель було включено додатковий фактор – індекс промислового виробництва та побудовано регресійну модель відшкодування ПДВ з використанням двох основних факторів та трьох фіктивних змінних.

$$Y = 8209.705519 + 67623.0048 \cdot a_1 + 26269.416 \cdot a_2 + 11123.65527 \cdot D_1 - 46515.23234 \cdot D_2 - 13508.60732 \cdot D_3 \quad (4)$$

де:

a_1 – частка експорту у ВВП за офіційними даними Мінстату [11];

a_2 – індекс промислового виробництва за офіційними даними Мінстату [11]; D_1 – фіктивна змінна (пікові значення відшкодування при закритті фіскальних періодів);

D_2 – фіктивна змінна (шок початку війни);

D_3 – фіктивна змінна (військовий стан – період відновлення).

Отримані за допомогою функції LINEST статистики підтверджують незначне покращення побудованої моделі відшкодування ПДВ, близько 94,66% варіації відшкодування ПДВ пояснюється моделлю. Значення відповідних

t -статистик основних змінних a_1 та a_2 фіктивних змінних D_1 – D_3 перевищують критичне значення $t_{\text{крит}}$, що підтверджує статистичну значущість цих факторів. Окрім цього, невеликий рівень середнього відносного відхилення ($s/U_{\text{ср}} = 8.05\%$) засвідчує тісне прилягання моделі до фактичних даних. Розрахункове значення F -статистики (85.16) істотно перевищує критичне значення F (2.62), нульову гіпотезу про незначущість моделі відхилено. Сукупність цих результатів дозволяє зробити висновок, що модель є статистично адекватною та здатною надійно описувати динаміку відшкодування ПДВ (Рис. 4).

Для перевірки наявності автокореляції першого порядку в залишках побудованої регресійної моделі було застосовано критерій Дарбіна–Уотсона. Розраховане значення статистики потрапляє в зону невизначеності, тому цей тест не дає можливості зробити однозначний висновок про наявність або відсутність автокореляції залишків у моделі.

Висновки. Динаміка бюджетного відшкодування ПДВ у 2018–2025 рр. характеризується різко вираженими структурними зрушеннями. У довоєнний період (2018–2021 рр.) спостерігалися відносно стабільні обсяги відшкодування (переважно 10–15 млрд грн на місяць у фактичних цінах) із сезонними піками наприкінці фіскальних періодів. Початок повномасштабної війни у 2022 р. спричинив обвали відшкодування ПДВ майже до нульових значень, а подальший період 2023–2025 рр. від-

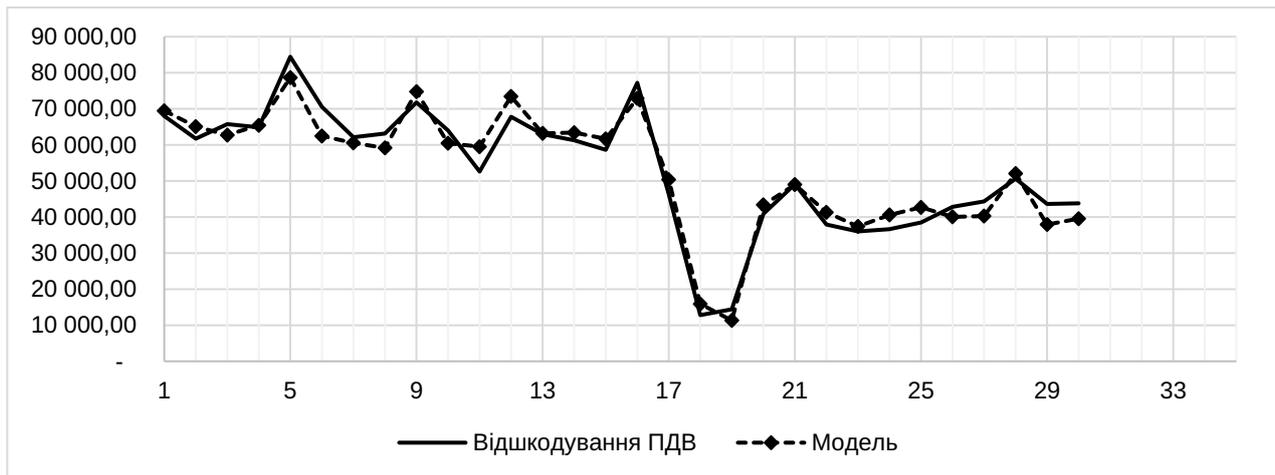

Рис. 4. Багатофакторна регресійна модель відшкодування ПДВ 1 кв. 2018 - 2 кв. 2025 (з урахуванням індексу промислового виробництва)

Джерело: відшкодування ПДВ побудовано автором на основі даних [10; 11], модель розраховано автором відповідно до рівняння (4)

значається поступовим, але нерівномірним відновленням. Приведення показників ПДВ до цін на вересень 2025 р. показало, що реальні обсяги відшкодування суттєво відстають від довоєнних рівнів, що відображає звуження податкової бази в умовах війни.

Побудована трендово-сезонна модель бюджетного відшкодування ПДВ із використанням номеру періоду, сезонних (M2–M12) та фіктивних змінних D1–D3 дозволяє пояснити приблизно більшість варіацій. Фіктивні змінні, що відображають шок війни, періоди пікових виплат і фазу відновлення у воєнний час, відіграють ключову роль у всіх побудованих моделях, що свідчить про вирішальний вплив інституційних та політичних чинників, які важко передбачити, на процес бюджетного відшкодування ПДВ.

Аналіз виявив, що бюджетне відшкодування ПДВ слабо корелює з загальними податковими надходженнями та внутрішнім ПДВ, тоді як помірний прямий зв'язок спосте-

рігається з надходженнями ПДВ із ввезених товарів. Включення до моделей традиційних макроекономічних факторів (ВВП, експорт, імпорт) не показало статистично значущого прямого впливу цих змінних на обсяги бюджетного відшкодування ПДВ. Це підкреслює, що природа відшкодування ПДВ відрізняється від природи формування податкових надходжень з ПДВ. Побудовані регресійні моделі із використанням частки експорту у ВВП та індексу промислового виробництва дозволяє зробити висновок, що ці показники є важливими чинниками, які прямо впливають на формування обсягів відшкодування ПДВ.

Зважаючи на отримані результати, тема потребує подальшого наукового опрацювання. Подальші дослідження доцільно зосередити на розширенні переліку факторів, що можуть впливати на обсяги бюджетного відшкодування ПДВ, зокрема врахуванні інвестицій, змін у законодавстві, рівня податкової дисципліни, індикаторів ділової активності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Комітет з Питань Аграрної Та Земельної Політики. У 2024 році аграрна продукція склала 59% в загальному експорті. <https://komagropolit.rada.gov.ua>. 06.01.2025. URL: https://komagropolit.rada.gov.ua/news/main_news/75828.html (дата звернення: 27.11.2025).
2. Оксенюк О. І. Фіскальна ефективність податку на додану вартість в економіці України. : к.е.н. : спец.. 08.00.08 - Гроші, фінанси і кредит : дата захисту 2016-02-18; . Львівський національний університет імені Івана Франка.
3. Ярмоленко Ю. Ю. Механізм бюджетного відшкодування податку на додану вартість сільськогосподарським товаровиробникам. : Кандидат економічних наук : спец.. 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит : дата захисту 2021-05-06; . Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. – Хмельницький,

4. Тренди в динаміці податку на додану вартість у 2011-2016 роках : Офіс фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. 2017. URL: <https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2015/11/2017-12-13-pdv-trendy.pdf>
5. Таранов І. М., Валігура В. А. Оцінка фіскальної ефективності ПДВ в Україні. *Світ фінансів*. 2006. № 3. С. 157–170. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/126/134>
6. Паславська Р. "Залежність величини надходжень ПДВ до державного бюджету України від основних макроекономічних чинників." *Формування ринкової економіки в Україні*, 43 (2020).
7. Harrison, Graham & Krellove, Russell. (2006). VAT Refunds: A Review of Country Experience. IMF Working Papers. DOI: 10.5089/9781451862379.001
8. Makananisa, Mangalani & Koloane, Cathrine. (2021). Estimating Vat Refunds the Case of South Africa. *Journal of Economics & Management Research*. 2. 1. 10.47363/JESMR/2021(2)139.
9. Ebrill, L. P., Keen, M., & Perry, V. J. (2001). *The Modern VAT*. USA: International Monetary Fund. Retrieved Nov 27, 2025, from <https://doi.org/10.5089/9781589060265.071>
10. Портал «Бюджет для громадян». Open Budget - Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/> (дата звернення: 23.11.2025).
11. Банк даних | Державна служба статистики України. Головна сторінка Держстат | Державна служба статистики України. URL: <https://stat.gov.ua/uk/explorer> (дата звернення: 23.11.2025).

REFERENCES:

1. Komitet z pytan ahraanoi ta zemelnoi polityky (2025). U 2024 rotsi ahraona produktsiia sklala 59% v zahalnomu eksporti [Committee on Agrarian and Land Policy. In 2024 agricultural products accounted for 59% of total exports]. URL: https://komagropolit.rada.gov.ua/news/main_news/75828.html (accessed November 27, 2025). (in Ukrainian)
2. Okseniuk O. I. (2016) Fiskalna efektyvnist podatku na dodanu vartist v ekonomitsi Ukrainy [Fiscal efficiency of value added tax in the economy of Ukraine] (PhD Thesis), Lviv: Ivan Franko National University of Lviv. (in Ukrainian)
3. Yarmolenko Yu. Yu. (2021) Mekhanizm biudzhethnoho vidshkoduvannia podatku na dodanu vartist silskohospodarskym tovarovyrobnykam [Mechanism of VAT budget refund for agricultural producers] (PhD Thesis), Khmelnytskyi: Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law. (in Ukrainian)
4. Ofis finansovoho ta ekonomichnoho analizu u Verkhovnii Radi Ukrainy (2017) Trendy v dynamitsi podatku na dodanu vartist u 2011–2016 rokakh [Trends in value added tax dynamics in 2011–2016]. Available at: <https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2015/11/2017-12-13-pdv-trendy.pdf> (accessed November 27, 2025). (in Ukrainian)
5. Taranov I. M., Valihura V. A. (2006) Otsinka fiskalnoi efektyvnosti PDV v Ukraini [Assessment of VAT fiscal efficiency in Ukraine]. *Svit finansiv – World of Finance*, no. 3, pp. 157–170. Available at: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/126/134> (accessed November 27, 2025). (in Ukrainian)
6. Paslavska R. (2020) Zalezhnist velychyny nadkhodzhen PDV do derzhavnoho biudzhetu Ukrainy vid osnovnykh makroekonomichnykh chynnykiv [Dependence of VAT revenues of the state budget of Ukraine on key macroeconomic factors]. *Formuvannia rynkovoї ekonomiky v Ukraini – Formation of Market Economy in Ukraine*, vol. 43. (in Ukrainian)
7. Harrison G., Krellove R. (2006) VAT Refunds: A Review of Country Experience. IMF Working Papers. DOI: 10.5089/9781451862379.001.
8. Makananisa M., Koloane C. (2021) Estimating VAT refunds: the case of South Africa. *Journal of Economics & Management Research*, vol. 2, no. 1. DOI: 10.47363/JESMR/2021(2)139 .
9. Ebrill L. P., Keen M., Perry V. J. (2001) *The Modern VAT*. Washington, DC: International Monetary Fund. Available at: <https://doi.org/10.5089/9781589060265.071> (accessed November 27, 2025).
10. Open Budget – Derzhavnyi veb-portal biudzhetu dlia hromadian [Open Budget – State web portal of the budget for citizens]. Available at: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/> (accessed November 23, 2025). (in Ukrainian)
11. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2025) Bank danykh [Statistical database]. Available at: <https://stat.gov.ua/uk/explorer> (accessed November 23, 2025). (in Ukrainian)

Дата надходження статті: 02.12.2025

Дата прийняття статті: 12.12.2025

Дата публікації статті: 29.12.2025